

Основні риси художнього стилю в англомовній та українськомовній літературі кінця XIX століття: перекладознавчий аспект

А.О. Грохольська, студентка групи ФПб-1-18-4.0д, III курс, спеціальність “Переклад”.

Науковий керівник: А.М. Козачук, старший викладач кафедри англійської філології та перекладу, кандидат філологічних наук.

У статті розглянуто національні та історичні особливості розвитку літературного процесу та жанрової різноманітності художніх творів в Україні та Англії кінця XIX сторіччя.

Ключові слова: класична література; модернізм; авангардизм; Вікторіанська література.

The article presents the results of studying the peculiarities of the Ukrainian and English national and historical literary processes formation and literary genres diversity in the late XIX century.

Key words: classic literature; modernism; avant-garde literature; Victorian literature.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю створення нових перекладів класичної світової літератури для популяризації і модернізації творів та потребою подальшого дослідження стилістики і засобів перекладу класичної літератури у сучасному мовному середовищі. Вивчення цього явища допоможе створити подальшу стратегію репрезентації художнього стилю автора оригінального тексту в тексті перекладу.

Метою роботи є огляд національних та історичних рис літературного процесу в творах українськомовних та англомовних письменників кінця XIX сторіччя.

Аналіз останніх публікацій показав, що особливостями формування літературного процесу та жанрової різноманітності української та англійської класичної літератури зацікавлена низка вчених. Серед них на наше дослідження вплинули роботи В. Агеєвої, Є. Ломбарді, П. Махабал, Г. Скляренко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класичною літературою називають упорядкований канон літературного спадку, який має слугувати в академічних цілях [1]. Це означає, що вся відома нам література минулих

століть — це окрема культурна вибірка, зроблена за різними політичними, ідеологічними або естетичними причинами.

На думку Е. Ломбарді, терміни “classic” і “classical” у контексті літератури не можуть бути синонімічними. За її класифікацією, термін “classical literature” позначає поняття античної літератури, в той час як “classic literature” — це значно ширша класифікація, до якої входять книги, що з роками залишаються популярними і важливими для сучасного літературного процесу [16].

Варто помітити, що існують також й інші теорії. За даними довідкового видання “Encyclopaedia Britannica”, термін “classical literature” застосовується як для окреслення давньоримської і давньогрецької літератури, так і для “літератури, написаної будь-якою мовою у період, який відрізнявся якістю творів письменників” [14].

Отже, наразі в літературознавстві немає єдиного визначення поняття класичної літератури. На нашу думку, у всіх цих класифікаціях є одна спільна риса, а саме академічна і культурна важливість творів, визнаних класичними.

Література кінця XIX-початку XX століття складає важливу частину світової культурної спадщини [1]. Однак, у кожній країні у ті часи формувалися окремі особливі літературні традиції.

В тогочасній українській літературі утвердилися два напрями: модернізм та авангардизм. Модерністський рух в Україні виражав потребу оновити “стару” реалістичну школу [3]. Саме тому, в свою чергу, з’явилися нові жанри і форми. Найвизначніші з них — футуризм, експресіонізм та сюрреалізм [9].

Основною рисою українського футуризму можна вважати прагнення до свободи від “метафізичної раціональності” [4, с. 391], тобто від будь-яких загальноприйнятих канонів, моделей та форм творчості. Важливим, крім того, було самовизначення нового мистецтва і культури, яке формувалося у складній взаємодії впливів Сходу і Заходу [10, с. 68]. Це питання, на нашу думку, є важливим і для сьогочасних митців. Представникам футуризму властивий був фаталізм: О. Заркжевський розглядає початок XX ст. як епоху розпаду і

винищення, в якій “все постаріло” й “руйнується” та “вимагає або лагодіння або знищення” [6, с. 28].

У свою чергу, експресіонізм, як вважають деякі літературознавці, є реакцією на імпресіонізм, із “протилежною світоглядною установою” [11, с. 10]. Саме тому, на нашу думку, його також називають “неоімпресіонізмом” або “постімпресіонізмом”. Однак, як вважає І. Кулікова, хоч експресіонізм і багато в чому протиставляється імпресіонізму, але він “зумовлений конкретними соціально-політичними умовами та певними ідейними і філософськими поглядами” [7], а не бажанням протиставити себе імпресіонізму. Експресіоністи виступили проти “міметичності і раціоналізму” [8, с. 248], взявши за основу критерій вираження (експресії).

Ще однією яскравою течією був сюрреалізм, який мав ряд національних особливостей. Б.-І. Антонич, один із представників сюрреалізму, висловив думку про те, що мистецьку дійсність варто вважати за окрему [2, с. 476], тобто відокремив художній світ від реального. Представники українського сюрреалізму не відносили себе та свою творчість до певного угруповання або течії у мистецтві [5, с. 295].

В той же час в Англії була ера Вікторіанської літератури, межі якої складало правління королеви Вікторії (1837-1901). Провідними формами цієї доби вважаються Вікторіанська поезія і Вікторіанських роман. Розглянемо кожну з них більш детально.

Вікторіанська поезія значно відрізняється від поезії інших епох. Поезія цієї доби витікала із інших жанрів і форм: театру, прози, музики і мистецтва [12]. Найважливішою її характеристикою є використання сенсорних елементів: вікторіанські поети використовували сенсорні елементи і образи для того, щоб передати різницю між релігією і наукою [17].

Іншою рисою Вікторіанської поезії була сентиментальність. Поети цієї доби писали про надприродне і продовжували ідеї поетів-романтиків [17].

Вікторіанська епоха була чудовим часом для розвитку типово англійського роману. Це, зазвичай, довгий реалістичний твір, в якому присутня

велика кількість персонажів і подій [15]. Типовою формулою створення такого роману було зображення злиденного життя головного героя, якому “тяжка робота, наполегливість, кохання і удача допомагають досягти щастя” [17].

Пізніше, така формула побудови зазнала змін, і сюжет став складнішим та менш однозначним. Протягом 90-х років XIX століття найпомітнішими фігурами у англійській літературі стали декаденти, які гостро ставили питання кризи Вікторіанських цінностей і правил [15]. Відомим представником цієї групи був Оскар Вайлд, перекладам творів якого присвячене наше основне дослідження.

Оскар Вайлд (1854-1900) — відомий естет, критик, поет, філософ, драматург, а також автор оповідань [18, с. 49]. З цього ми можемо зробити висновок, що творчість його можна аналізувати за допомогою різних підходів. Він був видатним і широко визнаним діячем англійського декадентського руху та одягався за принципами естетики, у стилі, “який повністю суперечив типовій пізньовікторіанській моді” [13].

У Великобританії Оскара Вайлда визначають здебільшого як драматурга за його комедії “Віяло леді Віндермір (1892), “Ідеальний чоловік” (1895) і “Як важливо бути серйозним” (1895) (BBC History). Однак, у світовій літературі ім’я Оскара Вайлда пов’язують із романом “Портрет Доріана Грея”.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Здійснений аналіз дає змогу зрозуміти, що завдяки певним історичним умовам літературні процеси в Україні та англійських країнах розвивався неоднорідно. Ми визначили особливості їх розвитку та зазначили персоналії, важливі для формування цієї жанрової різноманітності. Дослідження цих явищ допомагає знайти стилістичні та лексичні засоби для адекватного і точного перекладу.

Провідні стилі української та англійської літератури XIX різнилися між собою. В той час, як в Україні розвивалася експериментальна та експресивна поезія і проза, у Вікторіанській Англії користувалися популярністю сентиментальні романи з чіткою структурою і мораллю. Стиль перекладних англійських творів значно відрізнявся від стилю більшості тогочасних

українськомовних творів і в такий спосіб давав можливість розширити й збагатити українську жанрову та стилістичну різноманітність.

Перспективним є подальше дослідження національних та історичних реалій, за яких формувалася певна літературна епоха, оскільки це дає змогу популяризувати і модернізувати класичну літературу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеева В. Канон класики і колоніальна свідомість // Український тиждень, 2019, 28 грудня. URL: <https://tyzhden.ua/History/239042>. Дата звернення: 15.03.2021.
2. Антонич Б.-І. Твори. / Ред.-упоряд. М. Москаленко; упоряд. Л. Головата; авт. передм. М. Новикова. Київ: Дніпро, 1998. 591 с.
3. Гундорова Т. Ранній український модернізм: до проблеми естетичної свідомості // Радянське літературознавство, №12, 1989. С. 3-7.
4. Гурьянова Н. Эстетика анархии в теории раннего русского авангарда / ред. М. Мейлах, Д. Сарабьянов // Поэзия и живопись: Сборник трудов памяти Н.И. Харджиева. Москва: Языки русской культуры, 2000. С. 92-108.
5. Забіяка І. Поетичний сюрреалізм 1930-х років: чеський та український варіант // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2009. Випуск 10. С. 292-295.
6. Закржевский А. Рыцари Безумия (Футуристы). Москва: Книгократия, 2016. 81 с.
7. Куликова И. Экспрессионизм в искусстве. Москва: Наука, 1978. 184 с.
8. Лис І. Феномен експресіонізму в генетико-типологічних вимірах світового та національного літературних процесів // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2012. № 2(18). С. 247-259.
9. Модернізм // Електронна бібліотека української літератури. 2020. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2728-modernizm>. Дата звернення: 15.03.2021.
10. Скляренко Г. Футуризм в Україні: Етапи і спрямування // Студії мистецтвознавчі, №2, 2017. С. 63-82.
11. Черненко О. Експресіонізм у творчості Василя Стефаника. Нью-Йорк, 1989. 280 с.
12. An Introduction to the Victorian Era // Poetry Foundation. 2020. URL: <https://www.poetryfoundation.org/collections/153447/an-introduction-to-the-victorian-era>. Date of access: 15.03.2021.
13. Burdett C. Aestheticism and decadence. 2014, March 15. URL: bl.uk/romantics-and-victorians/articles/aestheticism-and-decadence#. Date of access: 15.03.2021.

14. Classical literature // Encyclopaedia Britannica. 2020. URL: <https://www.britannica.com/art/classical-literature>. Date of access: 15.03.2021.
15. English literature: The Victorian Age // The Columbia Electronic Encyclopedia, 6th ed., 2012. Columbia University Press. URL: <https://www.infoplease.com/encyclopedia>. Date of access: 15.03.2021.
16. Lombardi E. What's the Difference Between Classical and Classic Literature? 2019, August 19. URL: <https://www.thoughtco.com/>. Date of access: 15.03.2021.
17. Mahabal P. Victorian Era Literature Characteristics. 2020. URL: <http://victorian-era.org/>. Date of access: 15.03.2021.
18. Ponciano R. Loveable Monsters, Redeemable Men: The Lonely Voice of Oscar Wilde. 2020. P. 49-56.